

D^R. GIESSWEIN SÁNDOR

KANONOK, OBSZ. KÉPVISELŐ, A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT ALELNÖKÉNEK

FELSZÓLALÁSA A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 1905 MÁJUS 3-ÁN
TARTOTT ÜLÉSÉN.

Szóló szerint a Társadalomtudományi Társaság által felvetett kérdés rendkívül aktuális, olyan, a mely minden művelt embert érdekel, de érdeklí a szülőket és nevelőket egyaránt. Kétségtelen, hogy tanügyünk, tanmódszerünk, nevezetesen a középiskolai oktatás, reformra szorul. Itt is vannak túlzók. A legradikálisabbak egyike, Alexander Hinterburger, bécsi orvos, a ki ily cím alatt adott ki könyvet: Ist unser Gymnasium eine zweckmässige Institution zu nennen? Ő tehát kételkedik a gimnázium czélszerűségében s azt mondja, hogy a gimnáziumból a humanóriákat, a latin és görög nyelvet ki kell küszöbölni. Kétségtelen, hogy az idők haladása követeli a középiskolák fejlesztését, a modérai viszonyokhoz való alkalmazását. Az idők folyama nem egyenletes; néha csak simán hömpölyögnek a hullámok, máskor mintha nagyobb esés következne s gyorsabban haladnak a hullámok. Az időnek e folyásával párhuzamban kell lenni a nevelés és oktatásügynek is. Szóló fiatalokból egy példával illusztrálja, hogy az idősebbek egész költeményeket tudtak idézni latinul. De ha mi hozakodnánk elő nekik Newton, Carnot tételeivel, azt meg ők nem tudnák. Ezt annak bizonyítására hozza fel, hogy 40-50 esztendő alatt az általános műveltségéről való fogalom megváltozik s ehhez képest változni kell a középiskola nyújtotta anyagnak is. Ma már a latin és görög nyelvre mindinkább kevesebb szükségünk van, másrészt a természettudományok oly nagy haladást tettek, hogy azok igénylik az oktatás legnagyobb idejét. Egészen radikálisnak azonban nézete szerint nem szabad lenni a reformnak. Schopenhauer szerint: Wer kein Latein kann, gehört zum Volk, wenn er auch ein Virtuose auf der Elektrisirmaschine ist: a ki nem tud latinul, az a néphez tartozik, még akkor is, ha különben a villamos gép mellett virtuóz! Azonban manapság e tételt már nem merné így felállítani. De a mit egy modern német pedagógus, Schiller, mond

annak, azt hiszi a szóló, mégis igazat kell adnunk. Ő azt mondja: „Der Werth des Lateinischen und Griechischen in unserem höheren Schulwesen wird schwerlich unendlich sein, wenn sie auch noch für lange Zeit als unersetzlich gelten müssen. Sokan azt a kérdést vetik fel ezzel szemben, művelt ember-e ki nem tud latinul?

E kérdésre szóló egy másik kérdéssel felel: művelt ember-e az, a ki nem ért a zenéhez? Mi a zenét, mint a műveltség kiváló eszközét tiszteljük, ha nem is műveljük; de azért ismer jeles tudósokat, kik zenei hallás híjján lévén, nem értenek a zenéhez. Azért nem mondjuk, hogy nem műveltek, de a műveltség egyik eszközét nélkülözik. így a latin és görög nyelv nemtudása nem tesz valakit műveletlenné, de megfosztja őt a műveltség hatalmas eszközétől. Ez nemcsak azokra álé, kiknek élethivatása a klasszikus tudományokkal való foglalkozás, de áll ez a matematikus és fizikusra is. A latin nyelv, melyen egy Newton, Kepler, Linné, Euler, Gauss írtak, nem lehet közömbös a matematikusnak s a fizikusnak sem. Igaz, lehet valaki egy Edison, fokozhatja a természettudást, a technikai eszközöket magasra emelheti, a nélkül, hogy egy szót is tudna latinul vagy görögül. De ha valaki filozofice akar belemélyedni a természettudományokba, annak szüksége van, mint kiegészítő eszközre, a latinra és némileg a görögre is. De téves az a nézet is, hogy a latinra legfeljebb a teológusnak van szüksége; szüksége van a filozófusnak is, sőt a görögre is, mert különben kínai szó marad előtte sok terminus technikus, a történetírónak is, mert hisz a mi műveltségünk görög-római műveltség. Megjegyezte egy előadó, hogy Japánban is tanítják a latin nyelvet, bár csak a két legfelsőbb osztályban. Pedig milyen messze esik Japán a római kultúrától! Viszont a japán diáknak a kínai nyelvet kell tanulnia, mert bár a modern fogalmak szerint a japán műveltség túlszárnyalta a kínait, mégis abban vannak a gyökerei.

Sőt tovább menve, ha a tanuló ifjúságnál bizonyos recensensus van a latin és görög iránt, bár a görögpótló tanfolyam behozatala daczára is a nagyobb rész a görögöt választja, nem magukban e nyelvekben van a hiba, hanem inkább az oktatásmódban. A klasszika filológia imádói sokat vétettek ebben, különösen a névklasszicizmus, névhumanizmus, melynek atyja Wolff volt Németországban, profanáczióinak tartja e szent nyelvek praktikus tanítását. Különben e tekintetben a legutóbbi miniszteri útmutatás már kiemeli a gyakorlati eljárás szükségét. De még mindig az a cél lebeg a tanterv szerint előttünk, hogy az ifjúságot a klasszikus tudományokba kell bevezetni. Szóló nézete az, hogy több latin nyelvet és kevesebb klasszikusságot tanítsunk, mert tény, hogy a mostani módszer mellett nagyon csekély az eredmény. Oka ennek pedig az is, hogy az ifjúság oly könyveket kap a nyelv gyakorlására, a melyek tartalmát akkor se értené jól meg, ha azok magyarul volnának írva. Az algimnáziumban már Cesar „De bello Gallico”-ja mellett a diák beható magyarázatot hall

a régi rómaiak hadiműveiről, a katapultákról, faltörő kosokról, ellenben nem tudja megmondani, mi az a schrapnel! Sokkal kevesebbet tud a mai dolgokról, mint a rómaiakról, mert teletömik a fejét rómaiakkal. (*Úgy van!*) itt eszébe jut szólónak az, a mit egy jeles tanférfiútól hallott. Arany János életében azt ajánlották – a mit most ki is vittek – hogy a III–IV. osztályban olvastatni kell az ifjúsággal Arany Toldi szerelmét vagy estéjét. Arany ezen tervet meghallva, felkiáltott: „Az istenért! Ezt ne tegyétek! Azt akarjátok, hogy a tanuló megtúljon és soha életében ne olvassa műveimet!” Ha Cesar meg Tacitus felkelnének sírjaikból, összecsapnák kezeiket és mondanák: „Az istenért, mit akartok! A 15-16 éves gyermekeket gyötritek az én műveimmel, hogy mindig csak szitkozódva említsen és soha kézbe ne vegye írásaimat! Én nem 15-16 éves gyermekek számára tartottam az én oratóiómat! „

Nálunk így a sok latin és görög tanítás daczára az ifjú az iskolából a klasszicizmus iránt nem szeretetet, hanem csak gyűlöletet visz magával az életbe! De ha egyrészt kívánja szóló, hogy a jövő is figyelembe vegye a klasszikus tudományokat, másrészt szükségesnek tartja, hogy a modern nyelveknek az iskolában nagyobb tér nyitassék. A klasszikus-filológusok azt mondják, műveltségünk görög-római, pedig nem az, a gyökere, igen, az; de nem elég a fa gyökerét ismerni, meg kell vizsgálni annak ágait, lombjait, gyümölcseit, mert egy Dante nincs Vergilius, egy Shakespeare nincs Homeros háta mögött. (*Élénk tetszés és taps.*) Igaz, hogy itt aggályok merülhetnek fel; feladatunk az, hogy megkönnyítsük a tanulóifjúság terhét s még újabb terhekkel állunk elő? De hivatkozik szóló Svájcz példájára, hol a középiskolákban négy modern nyelvet is tanítanak.

A külföldi tanrendek közül szólónak különösen a dániai s a hollandiai tetszett meg. Dániában az egységes középiskola VI osztályú, de oda csak 12 éves korában veszik fel az ifjút s megelőzőleg egy polgári vagy más előkészítő tanfolyamot kell neki végezni. A felvételtörtermészetráji és számtani ismereten kívül kell tudni francziául és németül könnyű szöveget fordítani. Röviden a dán tanítás a következő:

	I.	II.	III.	ny	IV.	V.	VI.	összesen
			ny.	m.	m.	ny.	m.	
Dán nyelv	3	2	2		2	2	3	14
Ó izland	–	–	–		–	2	1	3
Latin	6	7	7	8	8	1	8	44
Görög	–	–	5	1	5	i	6	22
Franczia	4	3	3		2	3	3	18
Német	2	2	2		2	–	–	8
Angol	–	–	–		–	2	2	4

Bifurkatio: ny.= nyelvészeti, m.= matematikai csoport

A holland methodus nagyban hasonlít a dánhoz. Ezek szolgáljanak például arra, nálunk lehet nyelvekre tanítani a gyermeket, még

pedig a klasszikus nyelvek mellett. Sőt, minél korábban kezdjük a nyelvtanítást, annál könnyebben megy az, csak az a fő, hogy a nyelvtanítás játszva történjék, a mint játszva tanulják az idegen nyelvet a kisdudóvóban. Nemcsak a nyelveket, hanem a matematikát is játszva kell előadni az iskolában. Sohasem fogja elfelejteni szóló b. tanárát, Frank Ferencz piarista rendfőnök urat, a ki az első órán azt mondta, a kinek van könyve, jó, a kinek nincs, ne is vegyen, mert ha vigyáz, itt az iskolában megtanulhatja az előadást. S tényleg, egész éven át ki sem nyitották a könyvet, mindig a magyarázatból tanultak.

Az a fődolog, hogy az oktatás gyakorlati irányban menjen. Az iskolára is álljon az evangélium mondása: „Iugum meum suave, onus meum leve est” (Az én igám kedves, az én terhem könnyű). A gyermek ne érezze azt, hogy ő kínzó-kamrában van. Igaz, sohasem fog elmúlni, hogy a gyerek ne szeresse jobban a vakációt, de ez talán még a tanároknál is így van – *experto crede Ruperto*. A praktikus irányzat első követelményének tartja, hogy túlságos ismeretekkel semmiféle téren ne gyötörjük a gyermeket. Kiszámították, hogy Németországban míg valaki maturus lesz, az iskolában tanórák fejében 22-25,000 órát, testgyakorlattal 650 órát tölt, ellenben az angol diák tanórák fejében 16,500-at, testgyakorlattal 4500 órát. A szellemi és testi foglalkozás e felváltása mindenesetre rugékonyabbá tesz. Másrészt azonban tény, hogy a gyakorlati módszer csak úgy hozható be, ha a tanulók legnagyobb száma egy osztályban nem 60-70, hanem 30-35. így minden diák minden órán felel, elmaradnak azok a számítások, „mikor kerül rám a sor”; pedig ezek okozzák az idegességet, mert folytonos drukkbban van a diák; a jó diák mindig készen van, a rossz meg úgy hozzászokik a szekundafogáshoz, mint a kutya a veréshez. Igaz, ez csak úgy lehetséges, ha tanítézetek számát fokozzuk, de ha százmilliók vannak új ágyukra, akkor egynéhány millió többlet ezen a téren nem fog ártani. (*Elénk taps.*) Csak emelni fogja a magyar intelligenzia számát és egyáltalán a közoktatás ügyét.

Még tovább megy szóló. Gyakorlati iskolákhoz gyakorlati tanórákra is van szükség, azért a tanárképzésnek is gyakorlatibb módon kell történnie. Teljes elismeréssel van a szakképzettség iránt, de még sokkal többre becsüli azt, ha valaki gyakorlati módszerrel bír és ennek fejében szívesen elenged szóló némi tudományosságot is. Tanárjelöltjeink sok olyat tanulnak az egyetemen, a mit sohasem fognak tanítani.

Ezeket tartja szükségesnek egy czélszerű középiskolai oktatás keresztülvitelére. Szükséges, hogy az iskolában mindig figyelem legyen arra, hogy a gyermek képességei párhuzamosan fejlesztesse, egyrészt az emlékező tehetség, a nélkül, hogy túlságosan megterhelhetnék, másrészt a kombináló tehetség, a mire különösen a matematika alkalmas, végül súlyt kell fektetni a jellem- és szívképzésre. A praktikus angol nemzet e téren is példánk lehet; a nagy angol férfiakon tényleg látszik e praktikus oktatás hatása, mely egyforma tisztelettel van a régi és

új iránt. Gladstone, vállain a nagy impérium gondjaival, szabad idejében Homerost fordítja, Gordon mialatt a civilizációért küzd a messze távolban, Kempist olvassa latinul. Kívánatosnak tartja szóló a dán módszert, ne különböztessük meg az embert realisták, gimnazisták szerint; a ki a reális életre adja is magát, bírjon némi ismeretekkel azokról a nyelvekről, kultúráról, melytől elválaszthatatlan a mienk, de azért az oktatás legyen modern; ha vissza is szállunk a gyökerekig, azért menjünk fel a fa törzsén is és ismertessük meg az egész növényt. Szükséges, hogy a modern kultúra fegyvereivel bocsássuk ifjainkat az élet küzdőterére, szükséges, hogy nekik szociális nevelést adjunk, mert ezen a téren nagy problémák várnak a jövőre és a most növekedő ifjúság van hivatva ezeket továbbvinni, esetleg végmegoldásra vezetni.